

CNC® | CÔNG TY LUẬT TNHH CNC VIỆT NAM

Bài Viết Chuyên Sâu Kinh Doanh, Thương Mại

Bất khả kháng

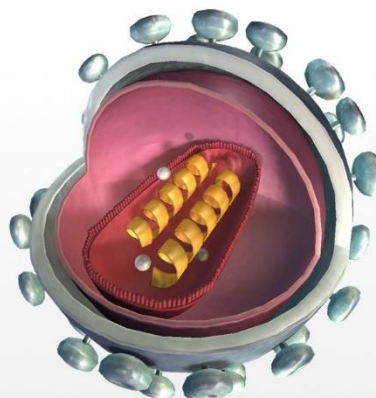
Các ảnh hưởng

Hành động

Coronavirus

Coronavirus hay Covid - 19

Có phải sự kiện bất khả kháng?



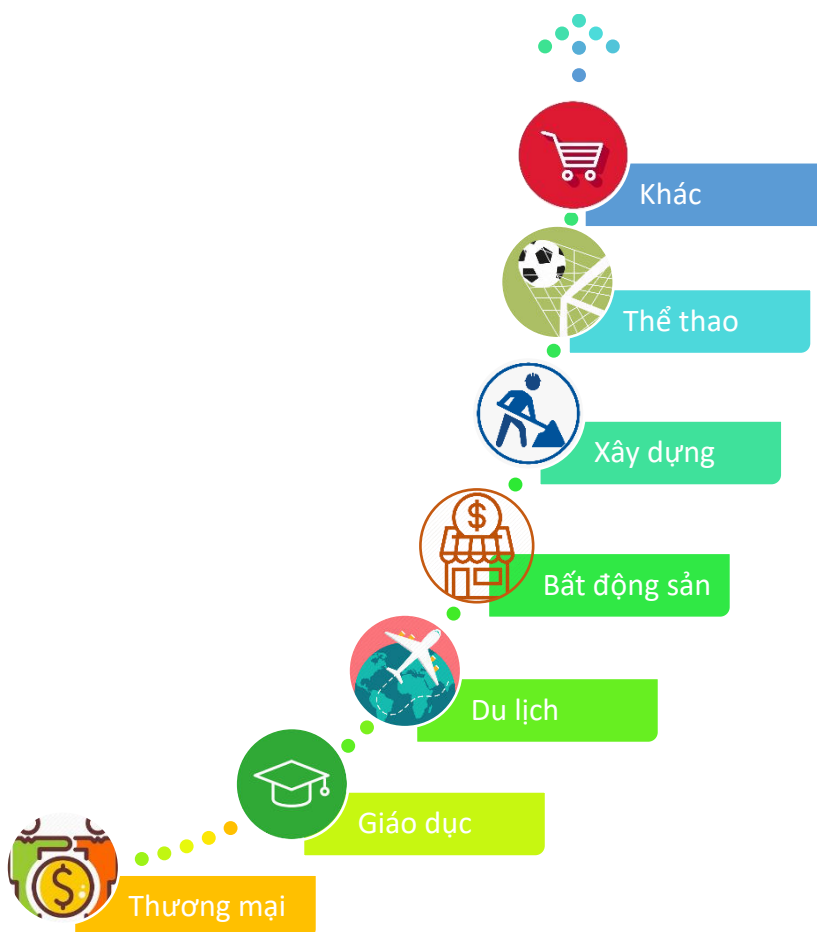
CNC Counsel

Coronavirus hay Covid - 19

Dịch bệnh Coronavirus hay COVID-19 có phải sự kiện bất khả kháng?

Hiện nay dịch bệnh do Coronavirus (hay COVID-19) đã trở thành vấn đề của toàn cầu và Việt Nam cũng là một trong hơn 163 quốc gia và vùng lãnh thổ đang phải đương đầu với vấn đề Coronavirus.

Dịch bệnh Coronavirus không chỉ ảnh hưởng trực tiếp tới sức khỏe, tính mạng con người mà Coronavirus còn gây ra những hệ quả tiêu cực tới nền kinh tế nói chung và tất cả các hoạt động, ngành nghề kinh doanh nói riêng, trong đó phải kể đến những ảnh hưởng nặng nề cho ngành giáo dục (đặc biệt là các trung tâm ngoại ngữ, các trường học), du lịch (đặc biệt là du lịch lữ hành), vận chuyển (đặc biệt là đường hàng không), thương mại hàng hóa/dịch vụ, thể thao và tất nhiên là cả bất động sản - xây dựng – nơi thu hút một lượng lớn người lao động tham gia.



Ngành nghề kinh doanh bị ảnh hưởng bởi Covid - 19

Trong bối cảnh nền kinh tế hiện nay và phạm vi tác động toàn cầu của dịch bệnh Coronavirus, các chủ doanh nghiệp, người lao động đang nỗ lực tìm kiếm mọi biện pháp, cách thức để hạn chế thiệt hại, tổn thất do Coronavirus gây ra.

Và dưới góc độ pháp lý, liệu rằng có tồn tại quy định, cơ chế hay cách thức nào để các chủ doanh nghiệp, người lao động có thể vận dụng như là công cụ pháp lý để bảo vệ quyền lợi của họ, giảm

thiếu thiệt hại, cũng như hạn chế các trách nhiệm phát sinh dù trực tiếp hay gián tiếp từ đại dịch Coronavirus.

Vấn đề pháp lý nổi trội hiện đang được các luật sư, chuyên gia luật quan tâm mổ xẻ đó là **Coronavirus/COVID-19 có phải là một sự kiện bất khả kháng hay không?** Và từ đó, các chủ thể pháp lý có thể **áp dụng quy định/hệ quả liên quan đến sự kiện bất khả kháng để hạn chế các tác động từ Coronavirus cũng như có các hành động phù hợp, vận dụng quyền/nghĩa vụ linh hoạt theo đó hay không.**

Dưới đây là quan điểm pháp lý CNC đưa ra để phân tích, đánh giá về sự kiện đại dịch Coronavirus:

1

Dịch bệnh Coronavirus có phải là "sự kiện bất khả kháng" hay không?

2

Nếu không, dịch bệnh Coronavirus có thể xem là sự kiện hay tình huống gì mà luật pháp đã dự liệu để có thể đảm bảo hài hòa các lợi ích của các bên?

3

Doanh nghiệp, người lao động cần làm gì để có thể "sống hòa thuận" hoặc ít nhất giảm thiểu các chi phí phát sinh?

Những vấn đề mà doanh nghiệp và người lao động cùng quan tâm

Dịch Bệnh Coronavirus Có Phải Là "Sự Kiện Bất Khả Kháng" Hay Không?¹

Để trả lời cho vấn đề thứ nhất "*Dịch bệnh Coronavirus có phải là sự kiện bất khả kháng hay không?*", lời khuyên của CNC đối với các chủ doanh nghiệp, người lao động và tất cả các bên có liên quan hoặc chịu ảnh hưởng từ dịch bệnh Coronavirus là: **Chưa đủ cơ sở để trả lời cho câu hỏi liệu dịch bệnh Coronavirus có phải là sự kiện bất khả kháng hay không.** Bởi nhiều lý do, cụ thể:

Thứ nhất, mỗi hệ thống pháp luật sẽ có quy định, cách diễn giải khác nhau về sự kiện bất khả kháng

¹ Bài viết này chuyên sâu phân tích Vấn đề 1 theo sơ đồ trên đây. Vui lòng tham khảo thêm các "Bài viết chuyên khảo liên quan" do CNC chuẩn bị.

Tương tự các chế định khác trong quy định pháp luật, việc xác định đâu là sự kiện bất khả kháng phụ thuộc vào các quy định trong hệ thống pháp luật của mỗi quốc gia. Và việc lựa chọn, vận dụng hệ thống pháp luật nào trong từng trường hợp cụ thể còn phụ thuộc vào nhiều yếu tố khác nhau. Do đó, để giới hạn phạm vi bài viết vì mục đích giúp các doanh nghiệp có thêm nhìn nhận về dịch bệnh Coronavirus dưới góc độ pháp lý, tình huống dịch bệnh Coronavirus được phân tích dựa trên giả định tồn tại một giao dịch dân sự/thương mại và trong mối quan hệ hợp đồng mà chủ thể là các doanh nghiệp đang chịu tác động, ảnh hưởng bởi dịch bệnh Coronavirus.

Có thể thấy rằng, pháp luật Việt Nam không đương nhiên áp dụng, được tham chiếu như là luật áp dụng (luật nội dung) trong mọi mối quan hệ hợp đồng tại Việt Nam. Đối với các giao dịch có yếu tố nước ngoài, việc diễn giải hợp đồng sẽ phải tuân thủ quy định của luật mà các bên đã lựa chọn và theo các nguyên tắc xác định pháp luật áp dụng trong Tư pháp quốc tế. ***Do vậy, chưa đủ cơ sở để xem vấn đề Coronavirus có phải là một sự kiện hay tình huống bất khả kháng hay không bởi còn phụ thuộc vào luật áp dụng cho mỗi giao dịch mà các bên tham gia.***

Việc xác định luật áp dụng trong mỗi giao dịch phụ thuộc vào² (i) quốc tịch/nơi đăng ký kinh doanh của một trong số các bên; (ii) nơi xác lập, thực hiện giao dịch; (iii) hàng hóa, tài sản, dịch vụ mà các bên hướng tới trong hợp đồng (đối tượng của hợp đồng); (iv) ý định của các bên; và (v) các điều ước mà quốc gia đã thỏa thuận.



Lựa chọn luật áp dụng

² Tham chiếu đến Phần thứ năm [Pháp luật áp dụng đối với quan hệ dân sự có yếu tố nước ngoài], Bộ Luật dân sự 2015.

Nói cách khác, khi một sự kiện hoặc tình huống nảy sinh trong quá trình thực hiện hợp đồng (chẳng hạn vấn đề Coronavirus) thì trước hết các bên sẽ phải trả lời nhiều câu hỏi quan trọng, trong đó có thể kể tới:

- (i) Luật áp dụng được các bên lựa chọn hoặc được xác định theo tư pháp quốc tế là luật nào, có phải luật Việt Nam hay không?
- (ii) Liệu hợp đồng các bên đã ký kết có điều khoản về bất khả kháng hay không?
- (iii) Nếu có, liệu quy định đó có phù hợp với luật Việt Nam hoặc luật áp dụng cho hợp đồng hay không?
- (iv) Nếu không, liệu có thể sử dụng luật Việt Nam về bất khả kháng để miễn trách nhiệm (nghĩa vụ) thực hiện hợp đồng hay không?, và
- (v) Nếu có, điều cần thiết phải làm là gì?.

Như vậy, trước khi luật pháp Việt Nam (mà cụ thể là Bộ Luật Dân sự 2015) hoặc bất kỳ luật nào được áp dụng thì câu hỏi về bất khả kháng được chính các bên phải trả lời dựa trên những điều kiện, điều khoản mà các bên đã ký kết và đang thực hiện.

Thứ hai, quy định về bất khả kháng chưa được rõ ràng theo pháp luật Việt Nam

Mặc dù bất khả kháng đã được quy định trong nhiều văn bản pháp luật, đặc biệt là pháp luật dân sự³. Tuy nhiên, các yếu tố cấu thành nên tình trạng (hoặc sự kiện) bất khả kháng vẫn chưa được xác định rõ và chưa có văn bản hướng dẫn cụ thể.

Thật vậy, Điều 156 [Bất Khả Kháng], Bộ Luật Dân sự 2015 quy định:

“Sự kiện bất khả kháng là sự kiện xảy ra một cách khách quan không thể lường trước được và không thể khắc phục được mặc dù đã áp dụng mọi biện pháp cần thiết và khả năng cho phép.”

Tương tự như vậy, Nghị định 37/2015/NĐ-CP ngày 22/04/2015 hướng dẫn cho Luật Xây dựng 2014 tại Điều 51 [Rủi ro và bất khả kháng] cũng quy định về bất khả kháng như sau:

“Bất khả kháng là một sự kiện rủi ro xảy ra một cách khách quan không thể lường trước khi ký kết hợp đồng xây dựng và không thể khắc phục được khi nó xảy ra mặc dù đã áp dụng mọi biện pháp cần thiết và khả năng cho phép như: Thiên tai, sự cố môi trường, dịch họa, hỏa hoạn và các yếu tố bất khả kháng khác.

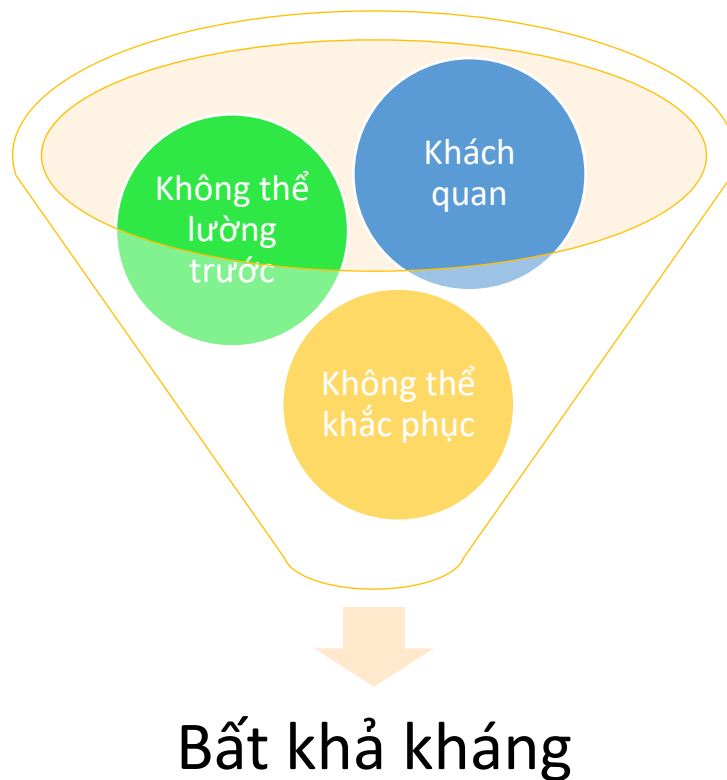
Hay như Quyết định số 42/2002/QĐ-BCN ngày 9/10/2002 của Bộ Trưởng Bộ Công nghiệp thì

³ Xem thêm Điều 156, Bộ Luật Dân sự 2015; Điều 161, Bộ Luật Dân sự 2005.

“Sự kiện bất khả kháng là sự kiện xảy ra *một cách khách quan mà bên vi phạm không thể kiểm soát được, không thể lường trước được và không thể tránh được, mặc dù đã áp dụng mọi biện pháp cần thiết trong khả năng cho phép. Sự kiện bất khả kháng bao gồm mưa, giông, bão, lũ, lụt, sấm sét, hạn hán, động đất, chiến tranh, phá hoại và các trường hợp khác theo quy định của pháp luật.*”

Như vậy, có thể thấy dù được ban hành tại các thời điểm khác nhau, có những thuật ngữ khác nhau được sử dụng, nhưng về cơ bản khái niệm bất khả kháng theo luật pháp Việt Nam sẽ phải đáp ứng (hội tụ) được ba yếu tố quan trọng, đó là:

- (i) yếu tố về tính chất khách quan của sự kiện,
- (ii) yếu tố về tính bất ngờ, không lường trước được của sự kiện, và
- (iii) yếu tố không thể né tránh được, không thể khắc phục được.



Ba yếu tố để xác định một sự kiện là bất khả kháng

Đối với yếu tố thứ nhất “bất khả kháng phải là sự kiện xảy ra một cách khách quan”

Sự kiện bất khả kháng có thể là sự kiện tự nhiên như thiên tai, lũ lụt, sóng thần; bên cạnh đó, cũng có quan điểm cho rằng sự kiện bất khả kháng có thể là hiện tượng xã hội do con người gây ra, chẳng hạn như chiến tranh, cấm vận, các hành động của chính phủ.

Về ý nghĩa của tính “khách quan” nên được hiểu là (i) không phụ thuộc vào ý chí của bên nào và (ii) không do bên nào tác động, gây ra nó hoặc (iii) không phải chịu trách nhiệm cho sự kiện đó⁴. Đây cũng chính là các cơ sở quan trọng để phân biệt được đâu là sự kiện xảy ra một cách khách quan, đâu là sự kiện xảy ra không khách quan mà một bên có nghĩa vụ phải chịu trách nhiệm với nó. Tuy nhiên trên thực tế, để xác định một sự kiện khách quan hay không khách quan thực sự là vấn đề không đơn giản và không có cơ sở rõ ràng.

Chẳng hạn, cùng là sự kiện công nhân đình công và doanh nghiệp không thể đáp ứng được yêu cầu của đơn hàng đã ký (ví dụ gia công một lô giày cho đối tác).



Đình công và bất khả kháng

Ở tình huống công nhân đình công vì trước đó doanh nghiệp đã không trả lương cho công nhân, ép buộc công nhân tăng ca vượt quá số giờ quy định thì việc đình công là một hệ quả tất yếu mà không phải là một yếu tố khách quan. Tuy nhiên, sự kiện đình công đã từng xảy ra năm 2014 – khi Trung Quốc kéo giàn khoan thăm dò dầu khí HD - 981 vào vùng đặc quyền kinh tế của Việt Nam, thì đó có thể lại xem là một sự kiện khách quan và không có yếu tố “lỗi” của doanh nghiệp trong sự kiện này (trừ trường hợp doanh nghiệp tham gia kích động hoặc tài trợ cho các hoạt động như vậy).

Đối với yếu tố thứ hai “bất khả kháng xảy ra là không thể lường trước được”

Mỗi bên xác định rằng sự kiện hoặc tình huống họ đang phải đối mặt là sự kiện bất khả kháng thì bên đó cần phải đảm bảo chắc chắn:

- (i) Tại thời điểm giao kết hợp đồng, không bên nào có thể lường trước được sự kiện đó có thể xảy ra. Nói cách khác, sự kiện đó phải nằm ngoài khả năng hiểu biết, trao đổi và dự liệu của các bên.
- (ii) Sự kiện xảy ra sau thời điểm giao kết hợp đồng.

⁴ Bên được hiểu là các chủ thể trong một giao dịch/quan hệ dân sự.

Và theo tác giả, cũng có một vài ngoại lệ đối với “*khả năng lường trước*” mà ở đó, dù một/các bên có khả năng lường trước được về sự kiện đó, vẫn được xem là sự kiện bất khả kháng, đó là **những tình trạng không chắc chắn**. Chẳng hạn, việc chuyển chở hàng hóa được thực hiện dài ngày trên biển hoặc đi qua một số vùng có cướp biển thì rất rõ ràng rằng, các tình huống như bão, các biểu hiện thời tiết khắc nghiệt, hoặc sự can thiệp, bắt cóc, cướp hàng hóa của cướp biển là “*có khả năng xảy ra*”, “*có thể lường trước*” nhưng không ai có thể chắc chắn về việc này. Điều mà các bên không thể biết trước, lường trước được chính là “*nó có xảy ra hay không*”, và “*nếu có, thì xảy ra ở đâu, như thế nào, và khi nào*”.

Đối với yếu tố thứ ba, “*khi bất khả kháng xảy ra thì không thể khắc phục được mặc dù đã áp dụng mọi biện pháp và khả năng cho phép hoặc khả năng cần thiết*”.

Như tên gọi của nó “**bất khả kháng**⁵” có nghĩa là một sự kiện mà một hoặc tất cả các bên không thể kháng cự, không thể thay đổi, không thể làm gì khác. Đây là yếu tố quan trọng để phân biệt bất khả kháng với các sự kiện, tình huống khác có thể có cùng hệ quả làm ảnh hưởng tới việc thực hiện hợp đồng.

Ngược lại, nếu như một hoặc tất cả các bên có thể thực hiện những công việc, hành động khác nhau theo cách này hay cách khác để khắc phục và có khả năng khắc phục được, thì đó có thể không phải là một sự kiện bất khả kháng, mà nên xem xét như những cản trở, trở ngại khách quan.

Tuy nhiên, để đánh giá được liệu một bên (bên gánh chịu hệ quả từ bất khả kháng) đã “*áp dụng mọi biện pháp và khả năng cho phép*” hay chưa không đơn giản. Rất tiếc cho tới nay, chưa ghi nhận được bản án, án lệ, hay hướng dẫn nào của Việt Nam về các cơ sở xác định như thế nào được xem là đã áp dụng mọi biện pháp và khả năng cần thiết.

Bên cạnh đó, ngoài các yếu tố cần được xác định trên đây, việc áp dụng quy định của luật Việt Nam để kết luận dịch bệnh Coronavirus có phải là một sự kiện bất khả kháng hay không còn phụ thuộc vào cách diễn giải về định nghĩa từ “*sự kiện*” trong cụm từ sự kiện bất khả kháng, theo đó:

- (i) Đối với luật thành văn như hệ thống luật của Việt Nam thì có thể suy luận từ “*sự kiện*” ngữ cảnh về bất khả kháng của Bộ Luật Dân sự 2015, hay của Nghị định 37/2015/NĐ-CP là bao gồm ý nghĩa của “*tình trạng*”, “*tình huống*”, “*hoàn cảnh*” hay không, hay chỉ là mốc sự kiện?
- (ii) Việc phát hiện và công bố về Coronavirus có thể là sự kiện nhưng việc lây lan của dịch bệnh Coronavirus, hay chính phủ hạn chế nhập cảnh, phong tỏa biên giới và sự suy giảm giao thương của cả nền kinh tế không phải là “*sự kiện*” mà nó phải xem là hoàn cảnh, tình huống hay tình trạng. Chỉ có diễn giải mở rộng như vậy thì “*sự kiện bất khả kháng*” mới bao gồm

⁵ Là một thuật ngữ có nguồn gốc tiếng Pháp “*force majeure*”, có nghĩa là “*sức mạnh tối cao*” hoặc “*sức người không kháng cự nổi*”.

được ý nghĩa là “các thay đổi về chính sách”, “hành động của chính quyền” hoặc “việc lây nhiễm của dịch bệnh Coronavirus”.

Thứ ba, đối với mỗi hợp đồng – phản ánh một giao dịch khác nhau, chịu sự điều chỉnh của luật pháp khác nhau (nhất là các hợp đồng có yếu tố nước ngoài) thì việc xem xét bất khả kháng không hoàn toàn giống nhau ở tất cả các hợp đồng, ở tất cả các thời điểm. Chỉ có thể căn cứ vào từng trường hợp cụ thể để đánh giá các yếu tố, các sự kiện, các tình huống và nỗ lực của các bên để xem xét.

Thậm chí, với giả định là luật Việt Nam được áp dụng thì việc kết luận dịch bệnh Coronavirus có phải là “sự kiện bất khả kháng” hay không cũng không phải đơn giản và không chắc chắn bởi vì cho tới nay, đã có rất nhiều sự kiện xảy ra và đều liên quan đến dịch bệnh Coronavirus được ban hành. Mỗi sự kiện như vậy (trong chừng mực nhất định) có những hệ quả hoàn toàn khác nhau và không dễ để xác định đâu là “sự kiện bất khả kháng” trong tình hình hiện nay. Ví dụ:

- (i) Sự kiện Bộ Y Tế đã bổ sung bệnh viêm đường hô hấp cấp do chủng mới của vi rút Corona gây ra (có tên gọi do WHO gọi là Covid – 19) vào danh mục các bệnh truyền nhiễm nhóm A vào ngày 29/01/2020, tại quyết định 219/QĐ-BYT⁶.
- (ii) Sự kiện ngày 01/02/2020, Thủ tướng công bố dịch viêm đường hô hấp cấp do chủng mới của vi rút Corona gây ra tại Quyết định số [173/QĐ-TTg](#) và hiện chưa có thông báo hết dịch.
- (iii) Sự kiện ngày 01/03/2020, Cục Hàng không Việt Nam yêu cầu hai cảng hàng không lớn nhất Việt Nam (Cảng Hàng Không Quốc Tế Nội Bài, Cảng Hàng Không Quốc Tế Tân Sơn Nhất) dừng tiếp nhận các chuyến bay từ một số nước có người nhiễm dịch bệnh Coronavirus.
- (iv) Sự kiện ngày 20/03/2020, Bộ Giao thông Vận tải yêu cầu cách ly tập trung 14 ngày đối với hành khách từ tất cả các nước trên thế giới nhập cảnh vào Việt Nam.

Kết luận:

Không có một câu trả lời duy nhất, vạn năng và đúng cho tất cả các tình huống hay sự kiện mà chủ doanh nghiệp hay người lao động đang gặp phải. Có thể đối với trường hợp này, dịch bệnh Coronavirus là một sự kiện bất khả kháng, tuy nhiên đối với trường hợp khác, dịch bệnh Coronavirus không giúp một bên viện dẫn sự kiện bất khả kháng và các hệ quả pháp lý phát sinh theo đó. Do vậy, các doanh nghiệp, người lao động hay bất kỳ chủ thể nào đang chịu tác động, ảnh hưởng từ Coronavirus, cần rà soát lại các điều kiện, thỏa thuận trong từng giao dịch cụ thể và xem xét một

⁶ Các bệnh truyền nhiễm nhóm A theo [Luật Phòng, chống bệnh truyền nhiễm năm 2007](#) gồm những bệnh truyền nhiễm đặc biệt nguy hiểm, có khả năng lây truyền rất nhanh, phát tán rộng và tỷ lệ tử vong cao hoặc chưa rõ tác nhân gây bệnh. Tính tới thời điểm ngày 20/03/2020 thì dịch bệnh Coronavirus đã đáp ứng được đầy đủ các tính chất như vậy (đã có trên 266.082 người nhiễm, 11.153 người tử vong do dịch bệnh Coronavirus).

cách đầy đủ, toàn diện các quy định pháp luật để từ đó vận dụng và thực hiện các hành động cần thiết, phù hợp để đảm bảo quyền lợi của mình cũng như hạn chế tối đa tổn thất, thiệt hại trong đại dịch.

CNC lấy làm vinh hạnh khi nhận được bất kỳ yêu cầu nào của quý khách hàng để hỗ trợ đánh giá, nhận diện về dịch bệnh Coronavirus dưới góc nhìn pháp lý trong các giao dịch cụ thể của khách hàng, để từ đó tư vấn và đưa ra giải pháp pháp lý cho từng yêu cầu khách hàng.

Tham vấn thêm

Các yêu cầu có thể được thực hiện bằng email hoặc điện thoại theo các thông tin bên dưới:

Nguyễn Thị Kim Ngân | Luật sư Thành viên

T: (+84-28) 6276 9900

E: ngan.nguyen@cncounsel.com



CNC® | A Boutique Property Law Firm

The Sun Avenue, 28 Mai Chí Thọ, Phường An Phú, Quận 2,

Tp. Hồ Chí Minh, Việt Nam

T: (+84-28) 6276 9900 | H/L: (+84) 916 545 618

cncounsel.com | contact@cncounsel.com

Miễn trừ:

Bản tin này được chuẩn bị hoặc được sử dụng vì mục đích giới thiệu hoặc cập nhật cho khách hàng những thông tin về những vấn đề và/hoặc sự phát triển các quan điểm pháp lý tại Việt Nam. Các thông tin được trình bày tại bản tin này không tạo thành ý kiến tư vấn thuộc bất kỳ loại nào và có thể được thay đổi mà không cần phải thông báo trước.